

s díly Bedy Ctihodného, Dětmara Merseburského či Adama Brémského. Gesta Galla Anonyma jsou jedním z klíčových pramenů k polským dějinám raného středověku, který se soustřeďuje zejména na osobu Boleslava III. Křivoústého a jeho významných „předobrazů“ z řad polských knížat. Není proto divu, že i na něj padla volba redaktorů.

O významu tohoto díla, o jeho rukopisném dochování i o hypotézách, jež se pojí s původem autora a jeho vazbami na různé významné postavy piastovského knížectví počátku 12. století, se dozvíme v přehledné a kultivované předmluvě Martina Wihody. Tu vhodně doplňuje stručný seznam pramenů a literatury, jež čtenáři otevírá cestu k dalšímu studiu Gallových gest. Překlad převádí originál poměrně věrně, i když je samozřejmě, že ne vždy může vyhovět všem. Některé pojmy (velmož, spolupracovník císařství, přítel a spojenec římského národa apod.) jsou totiž zatíženy mnohaletými diskusemi, jež nedospěly a zřejmě nikdy nedospějí k jednoznačnému závěru, a tak nelze zcela přesně říci, co si pod mnoha latinskými pojmy máme představit, a jak je třeba následně převést do moderního jazyka. Je to ostatně zřejmé, když máme co do činění s textem, který se v rámci učeného latinského diskurzu snaží postihnout činy raně středověkého knížete. Naše možnosti navíc omezují i fakt, že nám mnohdy chybí možnost srovnání s jinými soudobými prameny, které by vznikly v témže času a v tomtéž regionu. Překlad tak nikdy nebude „zrcadlem“, avšak spíše více či méně věrnou interpretací originálu. V daném případě se Josef Förster léčkám úspěšně vyhnul a zvolil neutrální termíny. Výtku by snad zasloužila volba pojmu „farníci“ (III.23, s. 123), který příliš nevystihuje stupeň vývoje církevní organizace v tehdejšímu Polsku.

Až na drobné nedostatky lze po právu říci, že vydání překladu Gallových *Gest* bylo šťastným a dobře realizovaným nápadem, který otevře mnoha zájemcům o středověké dějiny cestu k zajímavému a důležitému textu.

DAVID KALHOUS

Richard Psík, *Invectiva prosotetrasticha in Vlricum Polonum*, Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, Ostrava 2008

174 s., ISBN 978-80-7368-579-9

Ediční počín R. Psíka zpřístupňuje jedno z důležitých dílek italského emigranta, rétora Jindřicha z Isernie, který působil v 70. letech 13. století v Praze, přilákán leskem dvora Přemysla Otakara II. Bohužel stále platí, že Jindřichovo dílo zůstává z velké části nezpracováno kritickými edicemi, což podstatně ztěžuje možnost jeho uchopení.

Prosotetrastichickou invektivu proti Oldřichu Polákovi sepsal Jindřich coby slovní útok proti jinak prameny nedoloženému konkurentovi, na nějž si v úvodu dílka stěžuje, že mu způsobil mnohé krivdy. Text byl dosud vydán jen ve zlomcích, a zájemci o celé dílo se tak museli spokojit s překladem Josefa Tríšky ze 70. let 20. století, který byl pořízen na základě dnes asi ztracené rukopisné edice Karla Doskočila. Invektiva je zachována v rámci Jindřichovy formulářové sbírky hned ve třech rukopisech ze 14. až 15. století. Za základ edice vzal R. Psík nejlépe dochovaný rukopis vídeňské Österreichische Nationalbibliothek s přihlédnutím ke zbylým dvěma rukopisům.

Jindřichova *Invectiva* je členěna do oddílů, které se vždy věnují jednomu gramatickému nebo rétorickému prohrěšku protivníka a jsou odděleny veršovanými vsuvkami. Těmto kapitolám je předeslán úvod, v němž Jindřich vysvětluje důvody, které ho vedly k sepsání díla. Zde je vložen i celý list Oldřicha Poláka, jež má demonstrovat špatné rétorické schopnosti svého pisatele. V textu dopisu pak Jindřich postupně nachází chyby přičítící se zásadám gramatiky, ortografie a konečně rétoriky. Celá invektiva vyniká zjevnou ironií, Jindřich často Oldřicha okázale pranýřuje i pro zcela nicotné prohrěšky. K tomuto cíli účelově využívá řadu autorit, na něž odkazuje. To je jedním z cenných aspektů práce – odhaluje totiž východiska, ze kterých Iserňan vycházel. Znovu se tak potvrzuje důležitost díla Galfreda de Vno Salvo a Alana ab Insulis pro genezi Jindřichova stylu, zároveň je ovšem odkryto, nakolik Ital ovládal i další autority své doby, např. Priscilliána nebo Hugutia z Pisy.

Edici latinského textu doprovodil R. Psík novým českým překladem, který zdařile zprostředkovává čistě literární půvab díla i čtenáři, pro něhož by byly jazykové finesy a šroubovaný sloh originálu těžko uchopitelné. Oproti překladu J. Trišky je tento čitelnější a lépe zprostředkovává sarkastický tón Jindřichova textu plného nadsázek a vtipů na Oldřichův účet. Edici a překlad doplňuje řada dalších více či méně souvisejících dodatků. Mezi ty, které se přímo váží k Invektivě, patří obsáhlý Psíkův komentář jejího obsahu, cenný rozbor Jindřichem použitých meter nebo pokus o řešení otázky, kdo vlastně onen kritizovaný Mistr Oldřich byl.

Zbýlé dodatky se vztahují k Jindřichovu dílu obecně, zejména k jeho teoretickým východiskům, které nalézají svůj ohlas také v Invektivě. S tím souvisí i tzv. zvací listy na Jindřichovu vyšehradskou školu, jejichž novou edici zde R. Psík přetiskuje. Listy edičně zpracoval už dříve v práci *Invitantur scholares*, pořázené brněnskými studenty latinské filologie. Větší prostor pak R. Psík věnuje popisu osobnosti Jindřicha z Isernie a rekapitulaci komplikovaného sporu týkajícího se ztotožňování jeho osoby se stejnojmenným královským protonotářem. Jindřichovo dílo přitom zasazuje do širšího kontextu vývoje žánru *ars dictaminis*. Užitečnou pomůckou pro další bádání je nově sestavená tabulka všech rukopisů a edic Jindřichova díla, která opravuje a doplňuje dnes již nedostačující souhrn Alexeje L. Petrova. Široce pojatá bibliografie pak odkazuje na práce a prameny vztahující se nejen k Jindřichovi a jeho Invektivě, ale i na dílo Jindřichových předchůdců a souputníků v rámci *ars dictaminis*.

Heterogenní forma Psíkovy práce sice přináší ve výkladových pasážích občasné drobné logické nesrovnalosti v návaznosti textů, to ale rozhodně není na překážku praktickému využití svazku. Na základě širokého pojetí anotovaného díla snad lze doufat, že se brzy od R. Psíka dočkáme i dalších edic z epistoláře onoho pozoruhodného Itala, který ve svých textech přináší více než jen zajímavý pohled na společnost a kulturu doby krále „zelezného a zlatého“.

JAN DIENSTBIER

*Monumenta Vaticana Slovaciae, Tomus II: Registra supplicationum ex actis pontificum Romanorum res gestas Slovacas illustrantia, Pars 1 (1342–1415)*, ed. Vladimír RÁBIK, Institutum historicum Slovacum in Roma apud Universitatem Tyrnaviensem, Trnavae – Romae 2009 341 s., ISBN 978-80-8082-302-3

Necelý rok po vydání prvního svazku zpřístupňujícího papežské desátky (SMB 1/2009, s. 324–325) představuje Slovenský historický ústav v Římě (dále SHUR) se sídlem v Trnavě už druhou edici z pramenů vatikánského archivu. Pomyslnou štafetu převzal od zvěčnělého Vincence Sedláka Vladimír Rábik, docent katedry historie Filozofické fakulty Trnavské univerzity, známý mj. edicemi dvou pozdně středověkých trnavských městských knih. Podle priorit SHUR mu bylo svěřeno kritické zpřístupnění slovacik z register suplik (*Registra supplicationum*), které jsou uloženy ve fondu *Dataria apostolica*, pro období 1342–1415. Suplikační registra obsahují žádosti směřované hlavě křesťanstva, které byly po schválení vyřizovány v papežské kanceláři a posléze opisovány do kvaternů vázaných podle roční agendy do register, dochovaných v impozantní řadě 7365 svazků z let 1342–1889.

Struktura díla si zachovává běžné členění. V úvodu (latinském a slovenském, s. 11–20, 21–28) editor podává základní charakteristiku register a jejich vzniku, přibližuje podobu typického zápisu a obsahovou různorodost suplik, v nichž převažují žádosti o udělení a rezervaci církevních beneficií, prosby o dispensy, supliky o odpustky pro církevní instituce nebo o spirituální privilegia pro jednotlivce (např. právo volby osobního zpovědníka, udělení plnomocných odpustků v hodině smrti – *in articulo mortis*, svolení k pouti do Svaté země). Ze soupisu 265 excerptovaných register (s. 29–31) je patrné jejich nerovnoměrné dochování, neboť téměř souvislá řada pokrývá pouze pontifikáty Klementa VI. (1342–1352), Innocence VI. (1352–1362) a polovinu období Urbana V. (1362–1370). Pro éru pozdního univerzálního papežství v Avignonu (červenec 1366–1378) podlehla registra zkáze a stejný osud (až na jedno z register Bonifáce IX.) postihl i tyto kancelářské knihy římské a pisánské větve epochy velkého západního schismatu (1378–1415). Ušetřena zůstala převážná část registratury